وەزارەتی تەندروستی

ژمارە: ١٨٥٦٩ لە ٢٠٢٢/١١/١٣

پاڵپشت بە ماددەی (حەوتەم) لە یاسای وەزارەتی تەندروستی ژمارە (١٥) ی ساڵی ٢٠٠٧ ئەم ڕێنماییانەی خوارەوەمان دەرکرد :-

ڕێنمایی ژمارە(١١)ی ساڵی ٢٠٢٢

وەسفی پیشەیی بۆ پسپۆری پزیشکی سڕکار

ماددەی (١): پێناسەکان

ناونیشانی پیشەیی: پزیشکی سڕکار

شوێنی کار :دەزگا تەندروستیەکان

پەیوەندی کارگێڕی: پەیوەندی هەیە لەگەڵ بەرپرسی یەکە تەندروستیەکان

پێناسەی کار: پزیشکی سڕکار ئەو پزیشکەیە کە بەرپرسە لە سڕکردنی یان بێهۆشکردنی نەخۆش لە هۆڵی نەشتەرگەری و بەهۆشهێنانەوەی ، بەرپرسە لە نەخۆشەکانی یەکەی چاودێری چڕ بە دەستنیشانکردن و چارەسەری بارودۆخە تەندروستیە سەختەکانیان لەگەڵ پزیشکی چارەسەرکار ، وە نەخۆشەکانی ئازاری درێژخایەن دەبینێت لە بەشی ڕاوێژکاری و پرۆسیجەری کەمزیان بۆ ئەنجام ئەدات لە هۆڵی نەشتەرگەری بۆ چارەسەرکردنی ئازارە درێژخایەنەکان و ئازاری شێرپەنجە.

ئەرکەکان: ئەرکەکانی پزیشکی سڕکار لە سێ بوارن (سڕکردنی نەشتەرگەریی / چاودێری چڕ/ چارەسەری ئازار)

ماددەی (٢): سڕکردنی نەشتەگەریی

پزیشکی سڕکار کارەکانی ناو هۆڵی نەشتەرگەری ئەنجام دەدا ، کە بریتین لە سڕکردنی نەخۆشەکان بۆ ئەوەی نەشتەرگەرییان بۆئەنجام بدرێت ، کاری پزیشک بۆ ئەم مەبەستە بەم شێوەیەیە:

١- هەڵسەنگاندن و پشکنینی نەخۆش بەرلە نەشتەرگەری سارد کە لە خشتە تۆمارکراوە ، یاخود ئەم پشکنین و هەڵسەنگاندنە هەر لەناو هۆڵی نەشتەرگەری ئەنجام ئەدات لە باری کتوپڕ ، لێرەدا ڕێکارەکان بریتیین لە : ڕەوانەکردنی پشکنینی تاقیگە ، داواکردنی تیشک وسۆنار و CT, MRI یان هەر جۆرە ئەزمایشەکی تر کە پێویست بکات .

٢- چاککردنەوەی باری تەندروستی نائاسایی نەخۆش ئەگەر هەبێت ، ئەمەش دەشێ بە هەماهەنگی بێت لەگەڵ پزیشکانی دیکە وەکو پزیشکی هەناو ، پزیشکی ڕژێنەکان ، پزیشکی دڵ ، و هتد.. ، ئامانجەکەش ڕاستکردنەوەی دۆخی نەخۆشە بۆ ئەوەی نەشتەرگەریەکەی بۆ ئەنجام بدرێت.

٣- ئەرک و پرۆسیجەرەکانی سڕکردنی ناو هۆڵی نەشتەرگەری کە بریتین لە:

أ- بەستنی ئامێر و ئامرازەکانی چاودێری کردنی دۆخی نەخۆش و نیشانە زیندەگییەکانی بە هەموو جۆرەکان ئامێری سادە و پێشکەوتوو.

ب- پێدانی شلەی پزیشکی ناوخوێن لەڕێی کانیولا یان سرنج پەمپ ، پێدانی دەرمانی کەمکردنەوەی هۆش بۆناو خوێن و بەگاز بۆ لەهۆشبردنی نەخۆش ، لەهەمان کاتدا پێدانی دەرمانی ماسولکە خاوکەرەوە کە نەخۆش ئیفلیج دەکات بەشێوەیەکی کاتی بۆ ماوەی نەشتەرگەرییەکە ، لەگەڵ پێدانی دەرمانی ئازارشکێن ، ئینجا لەکۆتایی نەشتەرگەری ، پێچەوانەکردنەوەی ئەم گۆڕانکاریانە کە دروستکران بۆ دۆخی ئاسایی بەمەبەستی بەهۆشهێنانەوەی نەخۆشەکە بەسەلامەتی ، لێرەشدا جۆرەها دەرمانی پێویست بەکاردێن لەم هەنگاوە.

ت- دانانی ڕێرەوی هەناسەدانی دەستکرد بۆ نەخۆش و بەستنی بە ئامێری هەناسەدەر ventilator (ئەگەر ماسولکە خاوکردنی تەواو بەکارهات) ئینجا پێچەوانەکردنەوەی ئەم کارە لەکۆتایی نەشتەرگەرییەکە ، بۆ ئەم مەبەستە چەند ئامێر و ئامرازێکی پزیشکیی بەکار ئەهێنرێن وەکو پێبینی قوڕگ (Laryngoscope & Video Laryngoscope) ، ئامێری پێبینی ڕێرەوەکانی هەناسە و سییەکان(Bronchoscope) ، و زۆر بەکەمیش پێویست دەکات بۆری هەناسەدان کون بکرێت بەشێوەی (Cricothyroidotomy) ، هەندێک نەخۆش دوائەکەون لە گەڕانەوەی هەناسەدانی ئاسایی ، پزیشکی سڕکار ڕەوانەی بەشی چاودێری چڕیان دەکات بۆ درێژەدان بە هەناسەدانی دەستکرد تاکو هێزی هەناسەدانی خودکاری نەخۆش ئەگەڕێتەوە و تیوبەکە لەناو بۆڕی هەناسەی دەرئەهێنرێت.

ث- چاککردنەوەی گۆڕانکارییە فیسیۆلۆجیەکانی نەخۆش کە ڕوودەدەن لەکاتی نەشتەرگەری ، بە بەکارهێنانی جۆرەها دەرمان و ئامراز بۆ پاراستنی سەلامەتی نەخۆشەکە لە ماکەکانی ئەم گۆڕانکارییانە و دورخستەوەی ئەگەری زیان گەیشتن بە ئەندامەکانی جەستە کە دەشێ ڕووبدەن لە ناو نەشتەرگەری.

ج- کۆنترۆڵ کردنی ئازاری نەخۆش پێش و پاش نەشتەرگەری بە ئامێری سۆنار بە ڕاگرتنی هەستەدەمارەکانی تایبەت بە ناوچەی نەشتەرگەرییەکە ، واتە پرۆسیجەری ultrasound guided nerve block.

ح- هەندێ کەیسی نەشتەرگەری بەتەواوی لەژێر سڕکردنی ناوچەیی ئەنجام ئەدرێن ، بەبێ بێهۆشکردنی گشتی یاخود تەنها لەگەڵ هێورکەرەوەی هۆش ، یان سڕکردنی نیوەجەستەیی (neuraxial : Spinal & Epidural) بۆ ئەم مەبەستەش ئامێرەکانی سۆنار Ultrasound و تیشکی ناو نەشتەرگەری Fluoroscopy و ئاشکراکەرەوەی دەمار Nerve detector بەپێی پێویستی بارودۆخەکە بەکار ئەهێنرێن.

خ- ڕادەستکردنی نەخۆش لە بەشی بەهۆشهاتنەوەی هۆڵی نەشتەرگەری بۆ ستافی قاووش یان ستافی یەکە تایبەتەکان ، پاش دڵنیابوون لە جێگیری باری تەندروستی نەخۆشەکە.

د- پزیشکی پسپۆری سڕکردنی ئەم ئەرکانەی سەرەوە ئەنجام دەدا بە یارمەتی و هاوکاریکردنی لەلایەن پزیشکەکانی ئەم بەشە کە لەژێر ڕاهینانن (پزیشکی نیشتەجێی بواری سڕکردن – مقیم اقدم) و ستافی کارمەندی پزیشکی بەناونیشانی یاریدەری سڕکار .

ماددەی (٣): چاودێری چڕ

پزیشکی سڕکار یان پسپۆری چاودێری چڕ بەرپرسە لە یەکەی چاودێری چڕ وە شێوازی کارکردن و ئەرکەکانی بەم شێوەیەن:

١- داخڵ کردنی نەخۆش لە یەکەکانی دیکەی نەخۆشخانەوە وەکو بەشی پێشوازی فریاکەوتن ، یان هۆڵی نەشتەرگەری وهتد... ئەم نەخۆشانەش سەختترین باری تەندروستیان هەیە لە ناو نەخۆشخانە ، کە یەکێک یان زیاتر لە کۆئەندامەکانی جەستەیان لەکار کەوتوون ، یان خەریکە لەکار بکەون ، کە هۆکارەکەی دەشێت پێچەوانەبکرێتەوە.

٢- نەخۆشەکانی یەکەی چاودێری چڕ سەرپەرشتی و چارەسەر دەکرێن لەلایەن ئەو پزیشکەی ڕەوانەی کردوون(پسپۆری بوارەکانی هەناوی بێت یان نەشتەرگەری) بەهەرەوەزی لەگەڵ پزیشکی پسپۆری سڕکار کە بەرپرسی ئەم یەکەیە ، کە ئەرکە سەرەکییەکەی بریتییە لەچارەسەرکردنی کۆئەندامی هەناسەدان بە ئامێری هەناسەدەری میکانیکی دەستکرد و پاشان بڕاندنەوەی نەخۆش لەم ئامێرە لە کاتی گونجاودا و بەپێی توانستی هەناسەی نەخۆش.

٣- پزیشکی پسپۆری سڕکار سەرپەرشتی ئەم یەکانە دەکەن ، و پزیشکانی نیشتەجێی دێرینی ئەم بوارە ئێشکگرییان هەیە لەم یەکەیە. وە پێویستە (٢٤)کاتژمێر پزیشکی نیشتەجێی دێرین لەم یەکە هەبێت .

٤- پزیشکی سڕکار لەم یەکەیە : دەرمان دەنوسێت بۆ نەخۆش ، دەیخاتە ژێر هەناسەدانی دەستکرد و لێی دەبڕێنێتەوە کە چاکبووەوە ، لە هەندێ کەیس ئامێری CRRT بەکارئەهێنێت بۆ پارێزگاری لە شکستخواردنی گورچیلەی کتوپڕ CRRT (CVVH) for acute kidney injury

٥- پزیشکی سڕکار هێڵی خوێنبەر invasive arterial دادەنێت ، یان هێلی پەستانی خوێنهێنەری ناوەندی CVP line ، وە ئامێری سۆنار بەکاردەهێنێت بۆ دانانی ئەم هێڵانە لە جەستەی نەخۆش ، وە بۆ هەندێک بارودۆخی تایبەت کە بە سۆنار دەستنیشان دەکرێت لەلایەن پزیشکی سڕکار POCUS point of care ultrasound ، لەگەڵ بەکارهێنانی ئێکۆی چاودێری چڕ ، دۆپلەری سەر، ڕاکێشانی شلەی ناو لەش بە ئاسانکاری سۆنار (شلەی سی،ناوسک، هتد.).

٦- پزیشکی پسپۆری سڕکار بڕیاردەری سەرەکیە بۆ داخڵکردنی نەخۆش و دەرچونیان لەم یەکەیە.

ماددەی (٤): چارەسەری ئازار

١- ئەو پزیشکەی کە کار دەکات لەم بوارە پێویستە هەڵگری بڕوانامەی باڵا لە پسپۆری ووردی لە پسپۆری چارەسەری ئازار (بۆرد , ماستەر, دبلۆمی باڵا).

٢- دەستنیشانکردنی هۆکاری ئازارە درێژخایەنەکە ، بۆ ئەم مەبەستەش داوای وێنەی پزیشکی دەکات وەکو X-ray , CT-scan , MRI تایبەت بە بڕبڕەی پشت و مل ، یان ناوچەی دیکەی جەستەی نەخۆش ، داوای هێڵکاری دەمارەکان دەکات ، داوای پشکنینی دیکەی تاقیگە دەکات ، و لەهەندێ کەیس نەخۆش ڕەوانەی پزیشکی پسپۆری بوارەکانی دیکە دەکات وەکو دەروونی ، دەمارزانی، نەشتەرگەری دەمار، ئێسک و شکان ، هتد... بۆ هەرەوەزی لە دەستنیشانکردنی حاڵەتەکە.

٣- ئەم جۆرە نەخۆشانە دەگرێتەوە : ئازاری نەخۆشی شێرپەنجە ، نەخۆشی ئازاری درێژخایەنی پاش نەشتەرگەری بڕبڕەی پشت Failed back surgery syndrome ، بەهەمان شێوە ئازاری دەمار ئەمانەش بەزۆری کێشەکانیان دەمارنەساغیە neuropathy ، یان جۆری دیکەی ئازاری دەمار وەکو ئازاری جەستەیی یان ئەندامی Somatic or visceral pain syndromes ، دەمارنەساغی بەهۆی ترازانی بڕبڕە ، ئازاری بڕبڕە، ئازاری جومگەکان ، ئازاری بەستەر و ماسولکەکان، ئازاریکرکراگە و ئێسک لە بڕبڕە و جومگەکان، لەگەڵ نەخۆشی فایبرۆمایالجیا.ئەم نەخۆشانە راستەوخۆ سەردانی بەشی ڕاوێژکاری ئازار دەکەن بۆ ئەنجامدانی پرۆسیجەری کەمزیان بەمەبەستی ئەوە کە ناچاری نەشتەرگەری کراوە نەبن و ئازارەکەیان نەمێنێت یان کەمبکرێتەوە.

٤- پرۆسیجەری چارەسەرکردنی ئازار : دەرزی لێدان بە دەرمانی تایبەت بە هێورکردنەوەی ئازاری دەمارنەساغی ، دانانی کاتێتەر لە بڕبڕەی پشت و مل ، ئەمانەش لەژێر بینینی راستەوخۆی ئامانجەکە ئەنجام دەدرێن بە ئامێری تیشکی فلۆرۆسکۆپ ، ئامێری سۆنار ، ئامێری سیتی سکان ، ئامێرەکانی هۆڵی قەستەرە ، وە بە بەکارهێنانی ئامێری ڕادیوفرێکوێنسی بۆ چارەسەرکردنی دەمارەکان ، یان سوتاندنی هەستەدەمار بەپێی بارودۆخەکە ، بەکارهێنانی ڕادیوفرێکوێنسی و کۆبلەیتەر بۆ ناو دیسکی کرکراگەی نێو بڕبڕەکانی پشت و مل ، لێزەری ناو دیسک ، پتەوکردنەوەی بڕبڕە بە ئەنجامدانی Vertebroplasty Kyphoplasty & ، دانانی ئامێری

Spinal cord stimulator & intrathecal Pump بۆ چەندین جۆری ئازار (شێرپەنجە و بڕبڕە بەگشتی) ، وە بەکارهێنانی پێبینی ناو بڕبڕە (نازور) Spine Endoscopy بۆ چارەسەرکردنی هەندێک حاڵەتی تایبەت بە ترازانی دیسک و فشاری سەر ڕەگەدەمارەکان ، لەگەڵ پرۆسیجەری دیکەی کەمزیان کە لە ئایندەدا سەرهەڵئەدەن بۆ چارەسەرکردنی ئازاری درێژخایەن ، ئەم بوارە پزیشکییە لە پێشکەوتنی بەردەوامدایە بەهۆی تەکنەلۆجیا سەردەم ، و هەر چەندساڵ جارێک پرۆسیجەر و ئامێری نوێ ئاسۆی ئەم بوارە فراوانتر دەکات لەڕووی بژاردەکان بۆ چارەسرکردنی ئازاری نەخۆش بە شێوازی کەمزیان.

پرۆسیجەری شانە نۆژەنکردنەوەی پزیشکی Regenerative pain medicine بەهەمان شێوە ئەنجام ئەدرێت و یەکێکە لە کارەکانی پزیشکی ئازار وەکو Prolotherapy , Platelet Rich Plasma PRP injections وئینجێکشنی جومگەو ماسولکە و ژێیەکانی، چارەسەرکردنی بڕبڕە وجومگەکان بە spine and joint injection with BoneMarrow گیراوەی مۆخی ئێسک کە دەوڵەمەندە بە قەدەخانە aspirate rich with stem cells، بەکارهێنانی گازی ئۆزۆن و چەند پرۆسیجەری دیکەی هاوشێوە.

٥- پزیشکی ئازار بەپێی پێویست نەخۆش ڕەوانەی بەشی چارەسەری سروشتی دەکات وەکو تەواوکەرێک بۆ کارەکانی چارەسەرکردنی ئازاری درێژخایەن .

ماددەی (٥): ئەرکە گشتیەکان

١- پزیشکی سڕکار دەبێت پابەند بێت بە پرۆسەی فێرکردنی پزیشکیی بەردەوام ، بە بەشداربوون لەچالاکییە زانستییەکانی بوارەکانی پسپۆرییەکەیان .

٢- پزیشکی پسپۆر بەرپرسە لە فێرکردن و مەشق کردن بە پزیشکانی نیشتەجێی بەشەکەیان بۆبەرزکردنەوەی ئاستی زانستی و کرداری لە کارەکانیان بۆ خزمەت کردنی نەخۆشەکانیان.

٣- پزیشکانی سڕکار بەرپرسن (لە هۆڵی نەشتەرگەری و لە یەکەی چاودێری چڕ و لە یەکەی ئازاری درێژخایەن) لە داواکردنی دەرمان و ئامێرە پزیشکییەکان لە بەشەی دەرمانخانە و بەشی دابینکردن کە پێویستن بۆ ئەنجامدانی کارەکانیان .

٤- هەماهەنگی لەگەڵ بەشە پزیشکییەکانی دیکە بۆ گەیشتن بە ئامانجی چارەسەری کێشەی نەخۆشەکان .

ماددەی (٦): لێهاتووی پێویست:

١- هەبوونی توانای زانستی کرداری لە بواری پسپۆڕی خۆی.

٢- هەبوونی توانای پلاندانان و ڕێکخستن و کاروباری تەندروستی و توانای بڕیاردان .

٣- شارەزایی لە ڕێنماییەکانی پزیشکی سڕکار .

٤- توانای کارکردنی هەبێت بە کۆمەڵ و هەماهەنگی کردن لەگەڵ تیمی کار وە هەروەها کارکردن بەشیوەیەکی سەربەخۆ .

٥- بوونی لێهاتووی پەیوەندیکردنی لەگەڵ نەخۆش و ستافی تەندروستی

٦- هەبوونی لێهاتووی پێشکەشکردنی چارەسەری پێویست بۆ کێشەکان .

٧- توانای هەبوونی بڕیاردان لە حاڵەتە ئاڵۆزەکان .

ماددەی (٧): بڕوانامە:

- پزیشکی پسپۆری سڕکار هەڵگری بڕوانامەی (بۆرد ،ماستەر ، دبلۆمی باڵا).
- پزیشکی پسپۆری چاودێری چڕ هەڵگری بڕوانامەی (بۆرد ،ماستەر ، دبلۆمی باڵا) باوەڕپێکراو بێت و یەکسانکرابێت.
- پزیشکی پسپۆری ووردی چارەسەری ئازار هەڵگری بڕوانامەی (بۆرد ،ماستەر، دبلۆمی باڵا) لەپسپۆری چارەسەری ئازار.

ماددەی (٨): ئەم ڕێنماییە کاری پێدەکرێت لە ڕۆژی بڵاوکردنەوەی لە ڕۆژنامەی (وقایعی کوردستان).

د.سامان حسين بەرزنجی
وەزیری تەندروستی